

dulóján, Ortutay Gyula kimerítő könyve, Sik Sándor lényegretapintó bevezetői és Vajtai István Tömörkény jelentőségét mély megfontolással felmérő előadása a 25-ik évforduló emlékünnepe: „A magyar paraszt legszerényebb ábrázolója“ címen. Külön érdekesség Tolsztoj megemlékezése Tömörkényről (ő Tömörkényt ír): egy 48-as magyar honvéd nazarénus lelkiismereti esete kapcsán.

A szinpadon Tömörkény csak egy művével szerepelt: a Barlanglakók című egyfelvonásával: ezt a Nemzeti Színház és a szegedi Városi Színház mutatják be. Az egykorú kritikák, méltatások külön tárlóban ennek a bemutatónak, majd a későbbi szegedi előadásoknak emlékét idézik fel.

Külön fejezet Tömörkény művében a humorista sok apró, többféle álnéven (Cuksfürer Éliás Csammangó, Kőtsönös Rókus, Lőrincz, a város cselédje stb.) írt tréfája, időszerű megjegyzése. A kiállított élelapok (Borsszem Jankó, Hüvelyk Matyi) egyidejűleg valóságos kis korképet idéztek fel az akkori politikai és társadalmi életből.

Tömörkény életéről, személyi emlékeiből aránylag keveset látnunk a kiállításon: hiszen szerény, magábavonult ember volt ő, akinek útját nem szegélyezték külsőségek. Néhány fényképe, Nyilassy szép portréja, a szegedi Tömörkény-szobor alkotójának, Tápai Antal szobrászművésznek tervei és modelljei fényképeken, ezek jelentetik meg Tömörkény alakját és arcvonásait a látogatók előtt. A szegedi művészek tréfás búcsúiratai, szerzeményei a Boszniába való bevonuláskor, néhány okmány, kézirat, könyvtári jegyzék, levél, ez minden, amit a kiálló népi író személyi emlékeiből

össze lehet gyűjteni. Az elég nagy számban kiállított tábori lapok, melyeket Tömörkény István hadbavonult fiához írt az első világháborúban, különösen annak mondanak sokat, aki tudja róla, milyen mélyreható nyomokat hagytak benne boszniai katonái. Ezért egész különös odaadással és aggodalommal, de megható büszkeséggel figyelte fia katonai pályafutását is.

A Tömörkény-kiállítás újabb bizonyítéka annak, hogy érdemes és tanulságos munka egy-egy író személyi és irodalmi emlékeit egybegyűjtve feltárni. Szinte megelevenedik így írói pályája, könyveinek, munkáinak külső megjelenési körülményei is az egész kor, melyben élt és alkotott.

KRAMMER JENŐ

A Dugonics-Társaság képkiallítása.

A Tömörkény-szobor leleplezésével kapcsolatban nyílt meg egy kiállítás a Dugonics-Társaság rendezésében, melynek anyaga a Tömörkény írói és egyéb munkásságára vonatkozó emlékeket öleli fel. A kiállításon két szegedi művész tiszai tárgyú képeit is láthatjuk, melyek a Tömörkény-emlékeknek megfelelő miliót biztosítanak. Ezek a képek nem illusztrációk, hiszen minden művész a maga egyéni szemléletén és művészi felfogásán keresztül nézi a világot, de forrásuk közös. Ugyanaz a szegedi lelkiség ihlette meg az írókat és a festőket.

DOROGI IMRE régi művelője a tiszai élet és táj témáinak. Nemcsak megfigyelte a Tisza embertípusait, azok életmegnyilvánulásait, hanem a tiszai táj lelkét is megérezte. Képei nem csupán egysze-

rű ábrázolások, annál jóval többek: a táj és a benne zajló élet sajátosan egyéni vonásainak művészi átköltései az expresszionizmus eszközeivel. Képein a tiszai táj hangulati változékonyságát, gazdagságát nagyszerűen megfigyelhetjük. Ahány kép, annyi hangulat. Megkapó a messzeség érzetése, az alföldi ég monumentalitása. Mindezek a festő mély lírai átélésében jelennek meg. Képei benépesülnek a hajókon, bárkákon tevékenykedő halászokkal, hajósokkal, szikár, inkább inas mint izmos emberekkel, akik tempós nyugalommal végzik sajátos munkájukat. Problémái különbözőek. Vannak képei, ahol a táj dominál; de ez nem a táj pillanatnyi megjelenésének impresszionisztikus meglátása, hanem inkább fényből és színből konstruált táji lényegek és jellegzetességek festői előadása. Más képein a figurális elem dominál a képek előterében. Ezekben a táj mellérendelt szerepet kap, s a kép szerkezeti hangsúlyozottsága mutat rá a művészt foglalkoztató problémákra. Képein a vonalak és formák muzsikális egybecsengése, expresszív ereje érvényesül a kolorisztikus alapérzésen keresztül.

GÁBOR JENŐ sok képpelszerepel a kiállításon. Szinte bámulatba ejti az embert a termékenységgel. Témái a homokos hajókon dolgozó, talicskázó emberek, majd néhány képén halászokat ábrázol. Alakjai a teret teljesen kitöltik, a táj nem jut jelentős szerephez. Nem is annyira a tiszai jellegzetességek, mint inkább a lázasan dolgozó munkások erőfeszítésének, izommozgásának kifejezése a probléma. Műveiben rejlő legfőbb művészi intenció az izomzat ki-elemzése, melyet kubisztikus formákba foglal. Ehhez járul még a kompozíció vonalainak és tömegeinek mozgalmassága s a kubisztikus formák szeretete, (talicska, hajó, csónak, deszkák, stb.), hogy ezzel az emberi alakok kubisztikus formamegoldása megfelelő miliőt kapjon. Színei inkább a plasztikus hatást vannak hivatva erős dekoratív érzékkel, kiemelni. Képeinek belső tartalma lényegileg közel áll egymáshoz.

Tápai két magyar paraszt fejét ábrázoló ügyes szobra nagyszerűen utal arra, hogy Tömörkény nem csak „vizenjárók“-kal foglalkozott.

SZILI TÖRÖK DEZSŐ

U J K Ö N Y V E K

Tömörkény István: Rónasági csodák. Sajtó alá rendezte: Sik Sándor. (Szukits-kiadás). 1943.

Amióta Tömörkény István a Dugonics-Társaság jóvoltából a halottak sorából márványköbe öltözött az élők közé visszaköltözött, a figyelem és az érdeklődés egyszerre országsszerte a nagy elfelejtett szegedi íróra irányult. Tömörkény István eddig megjelent tizenöt kötete mellé egy ti-

zenhatodikát is sorakoztattak Rónasági csodák címmel, mely napi lapokban és másutt megjelent tárcáinak egy részét tartalmazza Sik Sándor szeretetteljes válogatásában. „Az összeválogatásnál — mint Sik Sándor írja előszavában — iparkodtunk azokhoz a szempontokhoz igazodni, amelyeket Tömörkény követett maga összeállította könyvei kiadásakor. Nem voltunk tehát tekintettel sem idő-